

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA PROJEKTU SPECIFICKÉHO VÝZKUMU 2013

Název projektu: *Exil bojovníků Ukrajinské povstalecké armády do Kanady*

Řešitelský tým:

Řešitel – *Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.*

Student – *Bc. Marek Fanta*

Popis a splnění cílů řešení:

Stručný popis cílů:

Cílem projektu bylo zaznamenání vzpomínek přímých účastníků boje za ukrajinskou nezávislost sloužících v řadách Ukrajinské povstalecké armády (UPA) v průběhu a po ukončení druhé světové války, žijících nyní na území Kanady. Právě v Kanadě žilo zástupců ukrajinské menšiny již před válkou mnoho a proto se kanadský exil stal (po porážce povstaleckého hnutí Sověty koncem 50. let 20. století) tím, kdo v ideovém boji za nezávislost své vlasti dále pokračoval až do vzniku samostatného státu. Jejich zásluhou je toto téma stále reflektováno a to zejména v současné době, kdy se s proruskou orientací ukrajinské vlády stala nově tato problematika na Ukrajině do značné míry nežádoucí a pro badatele obtížná až neuskutečnitelná. Svým způsobem tak kanadský exil v současnosti přebírá roli, kterou zastal již v době komunistické diktatury před rozpadem Sovětského svazu.

Hlavním cílem bylo zaznamenání všech dostupných osobních vzpomínek přímých účastníků prostřednictvím „oral history“, u zesnulých prostřednictvím písemných pamětí. Po následném zpracování mohou být získané materiály a svědectví využity ke komparaci s dosavadní českou historiografií zabývající se tématem UPA z hlediska bojových střetnutí mezi československými bezpečnostními silami a částí vyslaných oddílů UPA na území Československa v létě 1947 – tzv. Akce B, jež byla největším poválečným nasazením československé armády a policejních složek.

Splnění cílů řešení:

Za účelem získání co největšího množství informací navázána spolupráce s řadou badatelů, historiků a zástupců ukrajinské diaspory z České republiky (publicista Milan Syruček; pracovnice ukrajinského velvyslanectví a publicistka Oksana Pelenská; pracovnice Rádia Svobodná Evropa Julija Kločko; redaktor ČT Martin Pekárek), Slovenska (historik Michal Šmigel'), Ukrajiny (historikové Volodymyr Vjatrovyč, Ruslan Zabilyj a Mykola Posvinič) a Kanady (historik Lubomyr Luciuk, emeritní profesor Petro Potičnyj a prezident Ligy kanadských Ukrajinců Orest Stečiv). Získána podpora ze strany krajanských a exilových organizací ukrajinské diaspory: Ukrajinská iniciativa v České republice, Světový kongres Ukrajinců (Toronto), Liga kanadských Ukrajinců (Toronto), Kongres kanadských Ukrajinců (Toronto), nakladatelství Letopis UPA (Toronto), Katedra ukrajinských studií Univerzity v Torontu, Ukrajinsko-Kanadské výzkumné a dokumentační centrum (Toronto), Bratrstvo bývalých příslušníků první divize Ukrajinské národní armády (Toronto), Sdružení bývalých bojovníků Ukrajinské povstalecké armády (Toronto) a Centrum výzkumu ukrajinského osvobozenického hnutí (Lvov).

Přípravná fáze:

Po schválení projektu a získání příslibu spolupráce ze strany exilových organizací sídlících v kanadském Torontu (viz. seznam výše) podrobné naplánování zahraniční cesty a teoretická práce s dostupnou odbornou literaturou. Nejbližší spolupráce s Ukrajinsko-Kanadským výzkumným a dokumentačním centrem (UCRDC) v Torontu, které se problematikou zabývá od svého založení v roce 1986 a v unikátním Oral history archívu shromažďuje přes 1 000 hodin zvukových i filmových nahrávek, z nichž značná část je zaměřena na otázku UPA. Po zkontaktování dosud žijících veteránů a získání jejich souhlasu k záznamům interview a ujištění vedení UCRDC, že bude obsah Oral history archívu poskytnout volně k probádání, se těžiště vyhledávaných materiálů osobní povahy přesunulo především na oblast „oral history“.

Průběh zahraniční cesty:

Zahraněční cesta byla uskutečněna v září 2013 v celkovém trvání 21 dní. Za tuto dobu bylo shromážděno množství písemných pramenů – přes 20 statí, memoárů a výpovědí veteránů UPA a kolem 3 000 fotografických snímků novinových článků a pojednání. Na diktafon zaznamenána interview se sedmi dosud žijícími veterány UPA (*Baziuk, Volodymyr. Bochno, Mychajlo. Žyhar, Osyp. Laljuk, Kataryna. Potičnyj, Petro. Martynjuk, Halina. Lučiv, Volodymyra.*) v celkové délce překračující 12 hodin zvukového materiálu.

Intenzivní spolupráce s emeritním profesorem Petrem Potičným, veteránem UPA, historikem a čelním představitelem nakladatelství „Litopys UPA“, jež vydává edice pramenů vztahujících se k dané problematice. Aktivní podpora po celou dobu zahraniční cesty, pomoc při opatrování další odborné literatury, jež byla vyzvednuta při dodatečné návštěvě Lvova na podzim téhož roku.

Vědecká spolupráce s „Ukrainian-Canadian Research and Documentation Centre“ v Torontu při „St. Vladimir’s Institute“. Získáno množství tištěných pramenů, statí, publikací a článků spjatých s tematikou a vhodných k dalšímu zpracování, zpřístupněn „Oral history archive“, získáno několik desítek audio a videozáznamů vzpomínek veteránů UPA nutných dále zpracovat (každé interview cca 1 hodina – 5 hodin). Získány široké vazby na ukrajinsko-kanadskou vědeckou historickou scénu a poskytnutí aktivní podpory projektu. Přednesena vlastní přednáška na téma „UPA ve světle československého tisku“, poskytnuty rozhovory do všeukrajinských novin „Svoboda“ (vydávány v USA) a „Homin Ukrajiny“ (vydávány v Kanadě), otevřena možnost další spolupráce mezi Univerzitou Hradec Králové a „St. Vladimir’s Institute“.

Vědecká spolupráce s „Petro Jacyk Central and Eastern European Resource Centre“ při „University of Toronto“, získán podrobný přehled o skladovaných archiváliích k tematice UPA – tj. celkem 236 beden mikrofilmů z archívů USA, Německa, Anglie, Ruska, Polska a Ukrajiny – jedná se o největší existující a dostupný archív písemných pramenů zabývající se problematikou UPA na světě. Získána aktivní podpora projektu a nabídka další pomoci v budoucnu. Otevřena možnost další spolupráce mezi Univerzitou Hradec Králové a „Petro Jacyk Central and Eastern European Resource Centre“

Po návratu ze zahraniční cesty vykonán na podzim roku 2013 dodatečný výjezd do západoukrajinského Lvova, kde bylo po předešlé dohodě s představitelem „Litopysu UPA“ profesorem Petrem Potičným v Torontu vyzvednuto na místním ústředí nakladatelství „Litopysu UPA“ přes 30 knih pramenné literatury. Intenzivně vyhodnocovány získané materiály a s vedoucím akademickým pracovníkem projektu vyjednána podoba závěrečné stati.

Zhodnocení plnění cílů:

Hlavní cíl – tj. shromáždit co nejvíce materiálů osobní povahy spojených s veterány UPA žijícími v Kanadě se podařil. Množství, rozsah a jakost získaných materiálů více než uspokojivé a získané materiály jednoznačně dojdou dalšího využití ve vědecké práci, neboť při tvorbě výstupního projektu byla vyčerpána pouze určitá část. Úroveň spolupráce s

ukrajinskými institucemi v Kanadě vynikající, ze všech stran patrný entuziasmus a široká podpora při řešení projektu, nabízeny vyhlídky na další širší spolupráci s Univerzitou Hradec Králové. Množství dostupných materiálů a archiválií ve všech institucích, se kterými bylo spolupracováno, umožňuje v budoucnu provedení dalších výzkumů a badatelské činnosti spjaté se zkoumáním problematiky.

Povaha a téma závěrečné výstupní stati určené k publikování se nakonec od prvotního záměru (tj. komparace těchto osobních materiálů a svědectví s dosavadním pojetím bojů mezi československými bezpečnostními silami a ukrajinskými povstalci v rámci Akce B) odlišuje, naprosto však splňuje zaměření na užití metody „oral history“, navíc v historickém kontextu umožňuje jedinečnou reflexi UPA z odlišného úhlu.

Podoba výstupní vědecké studie:

Závěrečná studie bude svou formou rekonstrukcí a podrobnou studií příběhu deseti nizozemských důstojníků – pozdějších generálů a plukovníků Nizozemské královské armády, kteří po porážce Nizozemí v květnu 1940 upadli do německého zajetí. Později byli převezeni na území dnešní Ukrajiny do města Stanislav (dnešní Ivano-Frankovsk), odkud se jim v lednu 1944 podařilo uniknout, načež byli všichni po získání pomoci od místního obyvatelstva, vyhledáni příslušníky UPA. Místní síť UPA se rozhodla aktivně pomoci a posléze byli všichni zajatci s ozbrojeným doprovodem bezpečně dopraveni do neutrálního Maďarska, kde v internaci přečkali konec války, později byli dekorováni za statečnost a zakončili své kariéry na nejvyšších postech v nizozemských ozbrojených silách.

Zkoumanými materiály pro tvorbu stati bylo šest zaznamenaných rozhovorů s přeživšími nizozemskými zajatci pořázené v srpnu 1989 v Amsterdamu profesorem Petrem Potičným a kniha memoárů dalšího ze zachráněných zajatců. Průběh útěku je na základě těchto materiálů rekonstruován, zasazen do celkového kontextu bojových aktivit UPA v dané oblasti a podrobně popsán s doplněním poznatků z ukrajinské historiografie. Umožňuje pohlédnout na ojedinělý příběh záchrany budoucích vysokých armádních činitelů z Nizozemí a porovnat jejich válečnou zkušenost se zkušeností jejich zachránců.

Výsledky publikační činnosti v OBD/RIV:

Stav výstupu: rozpracovaný x dokončený x přijatý redakcí k otištění x otištěn (kde)

Celkem přidělené prostředky: 81 740,- Kč

Vyúčtování dotace – popis hospodaření s prostředky (přiložte výsledovku EIS Magion):

Univerzita Hradec Králové				Dne: 11.12.2013 17:26:36	
				Strana 1	
Výsledovka po účtech s pohyby					
Pohyby za období 2013 / 01 - 12					
Pracoviště:	*****	Všechny vybrané analytiky			
Činnost:	****	Všechny vybrané analytiky			
Fullcost:	*****	Všechny vybrané analytiky			
Zakázka:	*****	Všechny zakázky			
Podzakázka:	***	Všechny podzakázky			
Účet	Název účtu	Má dáti	Další 2013 / 12		
512 001	Cestovné zahraniční zaměstnanci DU				
	Počáteční stav	0,00			
	CES/0302/00070/13 24.9.2013	51 901,00	0,00	Fanta,CA,,01.09.13-01.09.13	
	ZAV/0311/00122/13 16.4.2013	16 980,00	0,00	letenka - Fanta	
512 001	Cestovné zahraniční zaměstnanci DU	68 881,00	0,00	68 881,00	
512	Cestovné	68 881,00	0,00	68 881,00	
521 001	Mzdové náklady DU				
	Počáteční stav	0,00			
	MZD/0301/00011/13 30.11.2013	1 000,00	0,00	Mzdy 2013/11	
521 001	Mzdové náklady DU	1 000,00	0,00	1 000,00	
521 003	Mzdové náklady OON -práce DU				
	Počáteční stav	0,00			
	MZD/0301/00011/13 30.11.2013	500,00	0,00	Mzdy 2013/11	
521 003	Mzdové náklady OON -práce DU	500,00	0,00	500,00	
521	Mzdové náklady	1 500,00	0,00	1 500,00	
524 001	Zákonné zdravotní pojištění DU				
	Počáteční stav	0,00			
	MZD/0301/00011/13 30.11.2013	89,99	0,00	Mzdy 2013/11	
524 001	Zákonné zdravotní pojištění DU	89,99	0,00	89,99	
524 002	Zákonné sociální pojištění DU				
	Počáteční stav	0,00			
	MZD/0301/00011/13 30.11.2013	250,00	0,00	Mzdy 2013/11	
524 002	Zákonné sociální pojištění DU	250,00	0,00	250,00	
524	Zákonné sociální pojištění	339,99	0,00	339,99	
549 006	Jiné ostatní náklady mimoř.stip. DU				
	Počáteční stav	0,00			
	BAN/0802/24338/13 22.11.2013	6 500,00	0,00	10 Marek Fanta	
549 006	Jiné ostatní náklady mimoř.stip. DU	6 500,00	0,00	6 500,00	
549 093	Pojištění cestovní				
	Počáteční stav	0,00			
	ZAV/0916/00057/13 5.8.2013	2 162,00	0,00	pojištění prac. cest - Fanta Marek	
549 093	Pojištění cestovní	2 162,00	0,00	2 162,00	
549	Jiné ostatní náklady	8 662,00	0,00	8 662,00	
	Náklady celkem	79 382,99	0,00	79 382,99	
691 006	Provoz.dotace věda MŠMTspecifický výzkum				
	Počáteční stav		0,00		
	MAN/0910/00006/13 8.2.2013	0,00	79 383,00	Dotace MŠMT spec.výzkum	
691 006	Provoz.dotace věda MŠMTspecifický výz	0,00	79 383,00	79 383,00	
691	Přijaté přís. mezi zúčt.mezi org.slož.	0,00	79 383,00	79 383,00	
	Výnosy celkem	0,00	79 383,00	79 383,00	
	Hospodářský výsledek k 2013 / 12:			0,01	

Celkové náklady: 79 383,- Kč

Výčet finančních výdajů zahrnuje prostředky potřebné k vykonání zahraniční cesty a následného výzkumu, tj. pořízení vstupního turistického víza do Kanady, sjednání cestovního pojištění, zamluvení zpáteční letenky z Prahy do Toronta a zpět, zajištění ubytování v Torontu na dobu 21 dní pobytu a pokrytí povinných stravovacích diet po čas cesty. Zahrnutý též jednotlivé výdaje na dopravu po Torontu a okolí.

O čerpání prostředků podána závěrečná zpráva a vyúčtování s předložením a archivací veškerých dokladů o zaplacení (letenky, jízdenky, písemný doklad o ubytování, potvrzení o zaplacení víza a cestovním pojištění) krátce po návratu ze zahraniční cesty.

Konkrétní popis hospodaření – viz. příložená výsledovka v příloze

V Hradci Králové dne

Jméno a podpis řešitele